

ПАРАДИГМАЛЬНІ ЗРУШЕННЯ В ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМАХ: ВІД КІЛЬКІСНИХ ПОКАЗНИКІВ ДО ФУНКЦІОНАЛА ЯКОСТІ

Степура Тетяна Михайлівна

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки підприємства та інвестицій,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1070-0508>
E-mail: Tetiana.M.Stepura@lpnu.ua

У статті обґрунтовано концептуальний перехід від традиційних кількісних вимірів до новітніх квалітативних механізмів розвитку сучасної економічної системи. На основі аналізу еволюції категорії «якість» у філософсько-економічній думці розкрито сутність синтетичного квалітативного підходу, який слугує методологічним фундаментом для формування концепції квалітативної економіки. Доведено, що в основі сучасних парадигмальних зрушень лежить функціонал якості, який визначає принципи роботи теоретико-еталонної моделі нової економічної системи. Визначено ключові модернізаційні зміни в економічних механізмах – від ресурсного забезпечення та способів виробництва до трансформації інституту власності та появи нових еліт (інтелектократів), що свідчить про початок «квалітативної революції». Особливу увагу приділено інтеграції цінностей, соціального капіталу та довіри у структуру економічного розвитку. Автором представлено логіку квалітативної економіки та окреслено її фундаментальні ознаки: людиноцентричність, інтелектуалізацію та дотримання принципів сталого розвитку.

Ключові слова: якість, квалітативна економіка, квалітативний підхід, економічний розвиток, сталий розвиток.

Вступ. Системні зміни в економіці започаткувалися доволі давно, але темпи змін в останні десятиліття – унікально стрімкі. Технологічні інновації, нові способи виробництва і здійснення господарських операцій, форми і види праці у цифровому суспільстві – усі ці зміни формують нові підходи до господарювання, що потребує докорінного перегляду парадигмальних засад пошуку джерел та механізмів економічного зростання. Адже його критеріями в економічних теоріях відносно недавнього часу були: розвиток продуктивних сил (марксизм); задоволення споживчих потреб та розвиток ринку, інституту власності (австрійська економічна школа); повна зайнятість, ефективність інвестувань та заощаджень (кейнсіанська економічна теорія). Однак криза моделей масового споживання, розуміння вичерпності ресурсів та порушення енергетичного балансу змушують шукати інші критерії та відповідні точки економічного зростання. Обсяги економічного розвитку за таких масштабів порушили баланси природних сил та стійкість навколишнього середовища. Виникли загрози, які поставили під сумнів цінність кількісних підходів до виробництва в економіці. На зміну кількісним критеріям прийшли інші – якісні. На думку Блауга [1] в економічній науці дедалі більше уваги приділяється емпіричним дослідженням, які віддаляють економістів від теоретичних платформ науки. Таким чином порушується цілісність економічної науки, оскільки різні прикладні результати не узгоджуються між собою. Теоретичним питанням економіки приділяється менше уваги. У той час як швидкість змін

у суспільних та економічних механізмах зумовлює об'єктивні якісні зрушення, перебудову базових основ економічної науки і практики. Це відбувається не стільки у побудові нової парадигми науки, як у формуванні її поліпарадигмальності та міжпарадигмальності, про що справедливо відзначено у дослідженні Т. Гайдай [2].

Попередні дослідження. Дана стаття враховує широкий спектр наукових досягнень з теоретичних напрямів, з розвитку наукових підходів щодо дослідження новітніх механізмів економічного розвитку. Розбудові нових парадигм економіки присвячені праці українських економістів А. Чухна [3], В. Базилевича [4], Л. Мельника [5; 6] та ін. Методологічною основою обґрунтування дослідження стали також праці класиків економічної науки К. Макконнелла і С. Брю [7]. Пропонована у дослідженні концепція квалітативної економіки базується на постулатах сталого розвитку, ноосферизму (В. Вернадський), а також людського розвитку (А. Сен). Важливими у контексті тематики є положення кваліметрії і кваліології (Г. Азгальдов, А. Костін [8]), енергетична концепція економіки М. Руденка [9], дослідження креативної економіки С. Давимуки, Л. Федулової [10], Б. Юськіва, О. Пляшко [11], цифрової економіки І. Булеева [12], В. Ляшенко та О. Вишневського [13] та ін. Дані дослідження розвиває наведений доробок у напрямі обґрунтування новітніх квалітативних механізмів розвитку економіки. Ширше висвітлення авторських підходів можна знайти у праці [14].

Метою дослідження є обґрунтування новітніх квалітативних механізмів розвитку сучасних економічних систем – механізмів, базованих на функціоналі якості.

Результати. Логіку об'єктивних квалітативних зрушень у механізмах сучасних економічних систем слід вивести з обґрунтування концепту якості. Якість у сучасній економіці стала невід'ємною ознакою розвитку. Як категорія якість пройшла тривалий шлях наповнення новим змістом. Зародившись у філософській думці як ознака речей у сучасні дні має концептуальне значення рушія й механізму розвитку.

Становлення категорії «якість» в економічному контексті фактично починається із розвитком масового виробництва. Об'єктивні передумови цього полягали в необхідності забезпечувати потреби суспільства, що постійно зростають, шляхом виробництва товарів, доступних для населення. У техніко-технологічному та економічному плані вимога якості трансформувалася з необхідної властивості товару до об'єкту всезагального управління. Зростаючі вимоги до якості продукції та послуг запустили в економіці процеси її *квалітизації* (слово походить від лат. *qualis* – який за якістю, відповідник в англ. *quality* – якість).

Концепт якості в економіці виробництва пройшов *еволюційний шлях* від системи контролю якості через інспекцію і випробування (1950-і роки ХХ ст.), забезпечення якості (60-і роки), управління якістю (70-80-і) і до *всезагального менеджменту якості*

(90-і роки). Поряд із цим сучасні тенденції соціалізації економіки вимагають поширення концепту якості на економічні явища також поза виробництвом та споживанням. Необхідність побудови цілісної наукової парадигми на базі вже існуючих теоретико-методологічних та прикладних надбань зумовило виникнення науки квалі(т)ології, а також уможливило концептуалізацію *синтетичного підходу у квалітативній економіці*. Хронологічна обумовленість підходів до формування теоретико-методологічного міждисциплінарного базису квалітативної економіки та групування деяких з них відтворені у табл. 1.

Синтетичний підхід увібрав у себе теоретико-методологічні досягнення усіх інших наукових напрямів і на цьому ґрунті були розроблені основні положення квалі(т)ології та її частини – кваліметрії, що в проєкції на економіку дозволяє говорити про її новий феномен – квалітативну економіку.

Квалітологія (від лат. *qualis* – який за якістю та *logos* – наука) – наука про якість, об'єктом якої є загальна якість предметів і явищ світу людини, а конкретнонауковий (економічний) предмет – сукупність властивостей, що складають якість економічних об'єктів і процесів, асимільованих людиною в систему господарювання та соціально-економічного розвитку. Тут потрібно чітко означити. *Квалітативний* – такий, що базується на функціоналі якості. *Квалітологічний* – такий, що позиціонується в рамках наукових підходів

Таблиця 1 – Деякі наукові підходи, що сформували науково-методологічний базис квалітативної економіки

Підхід	Концепції та парадигми	Суть, акценти підходів
Філософський, методологічний	Давньогрецький (V ст. до н.е.) Метафізика нового часу, раціоналістична метафізика (XVII- початок XIX ст.) Позитивізм (30-і роки XIX ст.) Неопозитивізм (10-і роки ХХ ст.) Діалектичний (XIX ст.) Екзистенціалізм (на зламі XIX-XX ст.) Ноосферний підхід (20-40-і роки ХХ ст.) Синергетичний (наприкінці 60-х років ХХ ст.)	Еволюція категорії «якість» з ознаки речей, які не можуть виходити за межі форми (Арістотель), властивостей, які виражають суть речей (Б. Спіноза), до визначеності буття (Г. Гегель). Якість – результат еволюції системи унаслідок флуктуацій, які виникають при порушенні її теплової (енергетичної) рівноваги (синергетика)
Техніко-управлінський	Технологічне управління якістю (20-і роки ХХ ст.) КСУЯП (50-і – 70-і роки ХХ ст.) Системне управління якістю (80-і роки ХХ ст.) Всезагальне управління якістю (<i>TQM</i>) (90-і роки ХХ ст.)	Теорія якості, що концентрує увагу на якості як прикладній категорії, яка базується на потребах і рівні їх задоволення, а також на аспектах забезпечення якості продукції відповідно до потреб і не нижче встановлених стандартів. Ідея всезагального управління якістю
Соціально-економічний	Якість економічного зростання Якість життя (60-і 70-і роки ХХ ст.) Якість трудового життя Якість освіти (кін. 80 – поч. 90-х років ХХ ст.) Конс'юмеризм (друга половина XIX ст.) Теорія корпоративної соціальної відповідальності (20-і роки ХХ ст.) Якість трудового (соціально-трудового) потенціалу, людського капіталу, людський розвиток	Метою політики кожної держави, а також вимогою до бізнесу має бути не лише кількісне економічне зростання, але й таке, що супроводжується якісними параметрами та сталістю. Якість життя визначається рівнем задоволення потреб людини, а також безпеки життєдіяльності Соціально-системна якість освіти, праці, розвитку у єдності із сферами соціальної практики і соціальним буттям
Синтетичний	Квалі(о)логія, квалітологія (60- і роки ХХ ст.) Кваліметрія (1967-69 р.) Парадигма «сталого» розвитку <i>Квалітативна революція в економіці</i>	Якість – орієнтир розвитку, збалансованість, гармонія життя, освіти, безпеки та праці. Зростання реальних і потенційних якостей людини та, відповідно, її потреб

Джерело: систематизовано автором

квалі(т)ології. У цьому контексті необхідним є висвітлення суті авторського трактування квалітативної економіки та її квалітизації.

Відповідно до визначення, наведеного в «Економічній енциклопедії»: «Економіка (грец. *Oikonomike* – управління господарством) – найважливіша сфера суспільного життя, в якій на основі використання різноманітних ресурсів здійснюється виробництво, обмін, розподіл та споживання продуктів людської діяльності, формується і постійно розвивається система продуктивних сил і економічних відносин, якими управляють різні типи економічних законів» [15, с. 380-382]. На наш погляд, це науково класичне визначення охоплює всі ланки економіки як інституту, однак не цілком відповідає сучасним економічним реаліям.

В умовах утвердження в науці постнекласичного типу наукової раціональності відбуваються парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI століття, що відобразилося у виникненні теоретичних людино-розмірних концепцій [4]: 1) *поведінкової економічної теорії*, яка досліджує роль рефлексій та соціомоційних аспектів прийняття управлінських рішень в економіці (на наш погляд, це свідчення ролі якостей людини в економіці); 2) *етичної економічної теорії* – введення етичних норм поведінки в теоретичний базис економіки (ми трактуємо як нормативну складову формування якісних маркерів економічного розвитку); 3) *економічна теорія щастя* – дослідження щастя як економічної цінності й критерію успішності урядів (на наш погляд, втілює ціннісний підхід до економіки).

Плюралізм сучасних економічних теорій є ознакою багатуокладності та свободи наукового пошуку, однак інколи призводить до звуження обґрунтувань економічної ефективності та розвитку однією із чис-

ленних концепцій, що означають сучасну економічну систему: інформаційна, інституційна, цифрова, поведінкова, креативна, знаннева, віртуальна, мережева економіка. При цьому кожна з цих концепцій твердить про виникнення *якісно нової економічної системи*. Як вдало узагальнює Чухно А. А., перехід від індустріальної до постіндустріальної економіки був настільки стрімкий, що він змінив усталену *методологію економічної теорії* і зумовив виникнення якісно нової [3, с. 17]. В основі кожної з них лежать специфічні підходи до розуміння сучасних форм і взаємодій в економіці, основою ознакою яких є *якість людини, інформації, технології чи комунікації* і які, на наш погляд, синтезуються в одну платформу – квалітативну економіку (табл. 2). При цьому усі наведені типи нової економіки, що пропонуються у сучасній економічній науці, «не є внутрішньо суперечливими, бо кожен з них відбиває окремий ракурс (площину) ендогенних зрушень у підвалинах світової економічної системи» [16, с. 32].

Ще одне класичне визначення, яке додасть аргументів в обґрунтуванні концепції квалітативної економіки, це підхід класиків Макконнелла і Брю [7, с. 18]: економікс – це дослідження поведінки людей у процесі виробництва, розподілу й споживання матеріальних благ і послуг в умовах обмеженості ресурсів. В основі визначення – потреби людей та їх задоволення. У такому разі *потреби* людей виступають як *суб'єктивна* сторона економічної дійсності, оскільки саме потреби є стимулами для діяльності та мотивами господарювання, тобто відображають активний діяльнісний чинник. *Обмеженість ресурсів* для їх задоволення характеризує *умови середовища* і його вичерпність, особливо в умовах загострення екологічних проблем, таким чином відображає *об'єктивну*

Таблиця 2 – Плюралізм сучасних економічних концепцій та їх об'єднання

Тип нової економіки	Основа економічного зростання базується на:	Узагальнюється в:
Постіндустріальна	Інформації і знаннях, які створюють нову якість життя [17]	Квалітативна економіка
Цифрова	Розвитку якісно нових економічних способів виробництва і відносин на базі електронних технологій ¹	
Економіка знань	Спеціалізованих і сучасних знаннях; інтелектуальному потенціалі суспільства [19]	
Інноваційна	Винахідництві та відкриттях як інтелектуальній діяльності та основі структурної динаміки	
Мережева	Мережах як новій якості комунікацій	
Поведінкова	Якостях людини у формуванні економічної політики	
Етична	Морально-етичних засадах розвитку економіки	
Економіка щастя	Побудові економічної політики на основі цілепокладання досягнення щастя	
Віртуальна	Розвитку нематеріальних ресурсів та якісно нових зв'язків	
Високотехнологічна (Hi-Tech Gift Economy)	Інформації як товарі і подарунку, формуванні інституту захисту інтелектуальної власності [21]. Кіберпростір як соціальна демократія	
Економіка уваги (Attention Economy)	Управління увагою працівників як нового резерву підвищення ефективності [22]	

Джерело: узагальнено автором на підставі [18-22]

¹ Сектори економіки, що використовують цифрові технології, зростають швидше, дешевше та якісніше. Сфери життєдіяльності, зокрема освіта, медицина, транспорт, що модернізуються завдяки цифровим технологіям, стають набагато ефективніші та створюють нову цінність та якість [18].

сторону. При цьому *нормативними* обмеженнями, які регламентують економічну діяльність, виступають усі *цінності* і соціокультурні, соціоекологічні пріоритети розвитку сучасного суспільства, які задокументовані у Загальній декларації прав людини, Цілях людського розвитку Концепції сталого розвитку, Концепції гідної праці та інших, так і опосередковано імплементовані в сучасні механізми економічної ефективності через нові соціальні інститути: соціальну довіру, соціальну якість [23], соціальну відповідальність та інші. На основі цього, *основний принцип функціонування теоретико-еталонної моделі квалітативної економіки втілюється в механізмі суб'єктивного впливу людей та їх об'єднань через формування і специфіку їх потреб, що конструктивно розвиваються (відповідно до закону потреб), на ощадливе ресурсовикористання й оптимізацію способів виробництва з метою створення умов для підвищення якості їх життя й зростання людського потенціалу в рамках ціннісно-нормативного поля, що опосередковано дозволяє впливати на умови свого існування. У цьому виявляються основні риси квалітативної економіки: людиноцентризм і людиномірність, економічне зростання, базоване на якості ресурсовикористання та процесів, а також функціоналі якості життя та прирощення людського потенціалу у рамках сталого розвитку. На практиці в умовах квалітативної економіки існує проблема **формування і задоволення потреб людини та можливостей середовища їх задовольняти на необхідному рівні або на рівні не нижче уже досягнутого.***

Розкриваючи функцію потреб у сучасній економічній системі доцільно послатися до праць Мельника Л.Г. [5, с. 375], який зазначає, що основною функцією соціально-економічної системи є задоволення матеріальних і духовних (особистісних) потреб людей, які водночас формують і зміст окремих компонентів системи, тобто є засобом функціонування системи. При цьому задоволення фізіологічних потреб має оптимізаційний характер, у той час як духовні потреби не обмежені у своєму розвитку. Таке формулювання дозволяє додатково обґрунтувати пропонуване визначення квалітативної економіки, оскільки необмеженість та удосконалення змісту й способів задоволення духовних потреб має необмежені резерви для зростання якості людини, що запускає процеси неосяжного удосконалення її як рушія функціонування системи та її перспективного розвитку.

Таким чином, *квалітативна економіка – сфера сучасного життя, сучасний тип економічної системи, способи виробництва та ресурсозабезпеченість якої базуються на якості (як властивості економічних ресурсів і економічних взаємозв'язків), функціонування якої повинне задовольняти потреби людини матеріального і нематеріального характеру, що постійно виникають і покликані підвищувати якість життя; економічна ефективність якої отримує нові імпульси росту за рахунок неосяжного підвищення якості процесів, взаємодій, комунікацій та механізмів конкуренції*

в ній; водночас межі зростання якої регламентуються вимогами і цінностями сталого розвитку, дотримання прав і свобод людей, гуманізації та пріоритетності цілей людського розвитку.

Отже, квалітативна економіка – сучасний феномен, де якість створюється не тільки у фізичному вимірі продуктів (чи нематеріальному – послуг). Потужні резерви якісного економічного зростання містяться в зміні структури ресурсозабезпечення. Капіталомісткими стають знання, освіта, «м'які» навички, соціальні зв'язки. Через зміну змісту праці нарощуються темпи її продуктивності. Тобто докорінні зміни відбуваються у всіх ключових механізмах економіки:

- ресурсне забезпечення: в умовах вичерпності природних ресурсів та в умовах науково-технічного прогресу першочергова роль належить ресурсам праці, особливо тим, які базуються на технологіях, інформації та інтелекті, що, відповідно, змінює структуру витрат на виробництво і вимагає інвестування у розвиток новітніх технологій, наукових розробок і досліджень, професійних навиків і знань працівників. Використання природних ресурсів регламентується вимогами сталого розвитку;

- інститут власності доповнився такими складовими, як інтелектуальна власність, авторське право, власність на нематеріальні активи, серед яких чільне місце посідають продукти програмного забезпечення, ліцензії та сертифікати (у тому числі й на системи якості), ноу-хау, бренди;

- економічна ефективність та економічне зростання визначаються такими чинниками, як науко-, інтелекто-, освітомісткість праці, що підвищує її продуктивність, технологічний прогрес, інвестування у людський розвиток;

- метою економічного зростання є людський розвиток, зокрема через створення середовища, що сприятиме йому, а основним його критерієм – добробут, розширення можливостей для людини та рівний доступ до благ цивілізації.

Концепція квалітативної економіки базується на теоретичних постулатах парадигм сталого розвитку, ноосферизму, а також людського розвитку. Це визначає мету функціонування економіки, її ресурси та основні чинники економічного зростання. Модернізаційні риси квалітативної економіки у співставленні з традиційною узагальнено у табл. 3.

Отже, квалітативна економіка – це процес набуття нею рис, особливостей, характеристик квалітативної економіки. Квалітативна економіка – процес об'єктивний, обумовлений історичними, економічними, політичними, техніко-технологічними, глобалізаційними, соціальними, культурними причинами. Формування якісно нових потреб (наприклад у доступі до мережі Інтернет), а також нові проблемні безпекові ракурси задоволення базових (фізіологічних – потреба чистої води, життєвого простору чи безпечного харчування), нові способи їх задоволення (потреба у спілкуванні – через віртуальні канали) зумовлено світовими

Таблиця 3 – Модернізаційні особливості квалітативної економіки

Основні складові економічних механізмів та рис економіки	Традиційна економіка	Квалітативна економіка
Ресурси	Земля, праця, капітал, підприємницькі здібності	Основний і найважливіший ресурс поряд з традиційними – якість людини як носія робочої сили: здоров'я, освіта, знання, цінності
Спосіб виробництва	Сукупність виробничих сил та виробничих відносин	Сукупність виробничих сил і духовний стан суспільства, його цінності ²
Обмін	На основі ринкового ціноутворення та виконання грошима своїх функцій. Гроші забезпечуються реальним сектором	Зміна структури собівартості на основі зростання ціни інтелектуальної праці та вартості природоохоронних заходів. Віртуалізація обміну і грошей; зростання фінансового ринку, що базується на віртуальних обчисленнях і алгоритмах
Споживання	Кількість товарів і послуг відповідної до вимог споживача якості	Споживання якості: від якості речей до якості вражень
Інститут власності	Базується на власності на засоби виробництва	Базується на власності на нематеріальні активи
Економічна еліта	Власники засобів виробництва, фінансисти	Власники корпорацій, мереж, фінансисти (також), інтелектократи ³ , пасіонарії, креативники

Джерело: розроблено автором

трендами глобального розвитку, і Україна не залишається осторонь них.

Отже, основні ознаки квалітативної економіки, які ілюструють її розвиток у світовій економіці, а відповідно і проєктуються в українську:

1. Економічний розвиток, який базується на якості.
2. Об'єктивна необхідність дотримання принципів сталого розвитку.
3. Соціалізація економіки.
4. Синергія якості і конкурентоспроможності.
5. Формування нових типів виробничих відносин, нових видів зайнятості, зміни змісту праці та підходів до пошуку резервів продуктивності праці унаслідок розвитку технологій.
6. Нарощування темпів просторової та інших типів мобільності населення.
7. Інституціоналізація якості.

Квалітативна економіка України відображається в набутті нею всіх особливостей квалітативної економіки: пришвидшеного розвитку окремих регіонів на основі якісних зрушень у структурі економіки (ІТ-орієнтовані регіони), диджиталізації, появи нових форм, видів зайнятості, зміни змісту праці та інших. Невід'ємною складовою діяльності організацій на ринку стала інституціоналізація якості – запровадження внутрішніх систем забезпечення якості на основі стандартів *ISO*, підготовка нефінансової звітності за стандартами *GRI* чи Звітів про прогрес реалізації принципів Глобального договору.

Квалітативна економіка України виявляється не тільки у забезпеченні якості в процесі виробництва, у принципах і методах менеджменту, стандартизації та мотивації персоналу. Важливими у процесах створення якості стають організації людей⁴, формальні й неформальні зв'язки, а також соціальна згуртованість, культурний контекст створення та споживання якості, корпоративна культура, інші нематеріальні цінності. Значення їх у системах якості отримало визнання через прийняття стандарту *ISO 10018:2020* «Управління якістю. Керівництво щодо залучення людей», яке надає настанови для створення емоційної прихильності співробітників до організації, покращення результативності праці шляхом створення корпоративної культури, згуртування колективів, що є продовженням роботи над удосконаленням процесу створення якості. Це змінює концепт якості в економіці та менеджменті: її досягнення має спиратися не на дисципліну й контроль, а на мотивацію, прагнення, згуртування та підвищення «м'яких» навичок, яких інколи може бракувати висококваліфікованим працівникам. Варто зауважити, що такі підходи уже впроваджуються в передових системах менеджменту компаній України. Такі зміни в підходах управління компаніями є сигналом для закладів освіти щодо пристосування до вимог квалітативної економіки у формуванні компетентностей майбутніх фахівців.

Висновки. Отже, зародження та становлення квалітативної економіки відбулося як її реакція на зростаючі вимоги суспільства спочатку щодо забезпечення якості споживчих товарів та послуг, потім – щодо якості процесів. Сучасними ознаками такої економіки є зростання вимог до якості людських ресурсів, а також реальних і потенційних якостей людини, трансформація потреб людей. Це вимагає формування відповідного середовища, ознакою якості якого є можливості людського розвитку.

Висновки. Отже, зародження та становлення квалітативної економіки відбулося як її реакція на зростаючі вимоги суспільства спочатку щодо забезпечення якості споживчих товарів та послуг, потім – щодо якості процесів. Сучасними ознаками такої економіки є зростання вимог до якості людських ресурсів, а також реальних і потенційних якостей людини, трансформація потреб людей. Це вимагає формування відповідного середовища, ознакою якості якого є можливості людського розвитку.

² Обґрунтовано в: [12, с. 43].

³ Слово утворене автором від *κράτος* (грец.) – влада, тобто означає когорту осіб, що мають економічну владу на основі інтелектуальних здобутків (авт.).

⁴ Удосконалення стандарту *ISO 9004:2018* порівняно з попередніми, зокрема у тому, що він зосереджує увагу на понятті «якість організації».

Концепція квалітативної економіки означає її як економічну систему, механізми якої базуються на якості та яка покликана задовольняти потреби людей та підвищувати якість життя з урахуванням імперативу дотримання прав і свобод людей та на основі ціннісного підходу. Сутнісні зміни в основних економічних механізмах та інститутах полягають у якісних структурних зрушеннях та набутті нових якісних станів і способів організації економічних процесів. При цьому швидкість змін дозволяє твердити про квалітативну революцію в економіці. Серед ознак квалітативної економіки: вища ефективність економічного зростання, базованого на якості, що призводить до поглиблення асиметрії світового розвитку; об'єктивна необхідність впровадження та дотримання принципів сталого роз-

витку; соціалізація економіки; посилення конкуренції на ринках насамперед через механізми створення якості; формування нових типів виробничих відносин, форм і видів зайнятості, зміни змісту праці; інституціоналізацію якості.

Протиріччя в умовах об'єктивності кваліфікації економіки України полягають у самому процесі змикання якісних характеристик людини, нових особливостей і якісної змістовності потреб людей та можливостей середовища їх задовольняти при умові домінуючого значення імперативу ціннісного підходу до функціонування квалітативної економіки, що витікає з її наведеного вище визначення. Така постановка проблеми окреслює напрями подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Blaug M. Ugly Currents in Modern Economics. Facts and Fiction in Economics. Models, Realism and Social Construction / ed. by U. Mäki. – Cambridge : Cambridge University Press, 2002. – P. 36.
2. Гайдай Т. В. Парадигмальний підхід у структурі сучасного методологічного аналізу. *Сучасні економічні теорії: історія, методологія та перспективи розвитку* : зб. матеріалів Всеукр. круглого столу ; 10 листоп. 2016 р. К. : КНЕУ, 2016. С. 16-21.
3. Чухно А. Актуальні проблеми розвитку економічної теорії на сучасному етапі. *Економіка України*. 2009. № 4. С. 15–36.
4. Базилевич В. Д. Людиноцентричність парадигмальних зрушень в економічній теорії XXI ст. *Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст.* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. К. : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2017. С. 15–20.
5. Мельник Л. Г. Теорія самоорганізації економічних систем: монографія. Суми : Університетська книга, 2012. 439 с.
6. Мельник Л. Г. Економіка розвитку : підручник. Суми : Університетська книга, 2025. 416 с.
7. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Аналітична економія: принципи, проблеми і політика : пер.з англ. Ч. 1 : Макроекономіка. Львів : Просвіта, 1997.
8. Azgaldov G. G., Kostin A. V. Applied qualimetry: Its origins, errors and misconceptions. *Benchmarking : An International Journal*. 2011. Vol. 18. No 3. Pp. 428–444.
9. Руденко М. Енергія прогресу. Вибрані праці з економії, філософії і космології. К. : ТОВ «Вид-во “Кліо”», 2015. 680 с.
10. Давимука С. А., Федулова Л. І. Креативний сектор економіки: досвід та напрями розбудови : монографія / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2017. 528 с.
11. Yuskiv V., Pliashko O. Potencjał przemysłu kreatywnego i kultury Ukrainy i Polski // Na pograniczach. *Ekonomia i polityka* / Red. naukowa P. Frączek, J.-K. Karolczuk. Sanok: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, 2019. S. 13-31.
12. Булеєв І. П. Суспільство, середній клас, цифрова економіка: стан та перспективи розвитку : наук. доп. НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2020. 116 с.
13. Ляшенко В. І., Вишневський О. С. Цифрова модернізація економіки України як можливість проривного розвитку : монографія. К., Ін-т екон. пром-ті НАН України. 2018. 254 с. URL: <https://iie.org.ua/monografiyi/tisifrova-modernizatsiya-ekonomiki-ukrayini-yak-mozhlyvist-prorivnogo-rozvitku-v-i-lyashenko-o-s-vishnevskiy-2018-r/>
14. Степура Т. Розвиток людського потенціалу в умовах кваліфікації економіки України : монографія. Умань : ВПЦ «Візаві» (Видавець Сочинський М.М.), 2021. 600 с.
15. Економічна енциклопедія : у 3 т. / редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К. : ВЦ «Академія», 2002. Т. 3. 952 с.
16. Завгородня О. О. Функції інновацій та макроекономічні екстерналії інноваційної динаміки. *Економічний вісник*. 2015. № 3. С. 31–42.
17. Дубов Д. В., Ожеван О. А., Гнатюк С. Л. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості : аналіт. доп. К. : НІСД, 2010. 64 с.
18. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : постанова КМУ від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>
19. Економіка знань та її перспективи для України : наук. доп. / за наук. ред. В. М. Гейця та ін. К. : Ін-т екон. та прогноз., 2005. 168 с.
20. Barbrook R. The Hi-Tech Gift Economy. *First Monday*. 1998. No 3(12). DOI: <https://doi.org/10.5210/fm.v3i12.631>
21. Davenport T., Beck J. The Attention Economy : Understanding the New Currency of Business. Cambridge : MA: Harvard Business School Press, 2001.
22. van der Maesen L. J. G. Actual politics and the need of conceptual clarity. *The International Journal of Social Quality*. 2019. V. 9. Iss. 2. DOI: <https://doi.org/10.3167/IJSQ.2019.090201>

REFERENCES:

1. Blaug M. Ugly Currents in Modern Economics. Facts and Fiction in Economics. Models, Realism and Social Construction / ed. by U. Mäki. Cambridge : Cambridge University Press, 2002. R. 36.

2. Haidai T. V. Paradyhmalnyi pidkhid u strukturі suchasnoho metodolohichnoho analizu. Suchasni ekonomichni teorii: istoriia, metodolohiia ta perspektyvy rozvytku : zb. materialiv Vseukr. kruhloho stolu ; 10 lystop. 2016 r. K. : KNEU, 2016. S. 16-21.
3. Chukhno A. Aktualni problemy rozvytku ekonomichnoi teorii na suchasnomu etapi. *Ekonomika Ukrainy*. 2009. № 4. S. 15–36.
4. Bazylevych V. D. Liudynotsentrychnist paradyhmalnykh zruchen v ekonomichnii teorii KhKhI st. Paradyhmalni zrushennia v ekonomichnii teorii KhKhI st. : materialy III Mizhnar. nauk.-prakt. konf. K. : Kyivskiy nats. un-t im. T. Shevchenka, 2017. S. 15–20.
5. Melnyk L. H. Teoriia samoorhanizatsii ekonomichnykh system: monohrafiia. Sumy : Universytetska knyha, 2012. 439 s.
6. Melnyk L. H. Ekonomika rozvytku : pidruchnyk. Sumy : Universytetska knyha, 2025. 416 s.
7. Makkonell K.R., Briu S.L. Analitychna ekonomii: pryntsyipy, problemy i polityka : per.z anhl. Ch. 1 : Makroekonomika. Lviv : Prosvita, 1997.
8. Azgaldov G. G., Kostin A. V. Applied qualimetry: Its origins, errors and misconceptions. *Benchmarking : An International Journal*. 2011. Vol. 18. No 3. Pr. 428–444.
9. Rudenko M. Energiia progresu. Vybrani pratsi z ekonomii, filosofii i kosmoloiii. K. : TOV «Vyd-vo “Klio”», 2015. 680 s.
10. Davymuka S. A., Fedulova L. I. Kreatyvnyi sektor ekonomiky: dosvid ta napriamy rozbudovy : monohrafiia / DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy». Lviv, 2017. 528 s.
11. Yuskiv B., Pliashko O. Potencjal przemyslu kreatyvnoho i kultury Ukrainy i Polski // Na pograniczach. *Ekonomia i polityka* / Red. naukowa P. Frączek, J.-K. Karolczuk. Sanok: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, 2019. S. 13-31.
12. Bulieiev I. P. Suspilstvo, serednii klas, tsyfrova ekonomika: stan ta perspektyvy rozvytku : nauk. dop. NAN Ukrainy, In-t ekonomiky prom-sti. Kyiv, 2020. 116 s.
13. Liashenko V. I., Vyshnevskiy O. S. Tsyfrova modernizatsiia ekonomiky Ukrainy yak mozhlyvist proryvnoho rozvytku : monohrafiia. K., In-t ekon. prom-ti NAN Ukrainy. 2018. 254 s. URL: <https://iie.org.ua/monografiyi/tsifrova-modernizatsiya-ekonomiki-ukrayini-yak-mozhlyvist-prorivnogo-rozvitku-v-i-lyashenko-o-s-vishnevskiy-2018-r/>
14. Stepura T. Rozvytok liudskoho potentsialu v umovakh kvalityzatsii ekonomiky Ukrainy : monohrafiia. Uman : VPTs «Vizavi» (Vydavets Sochinskyi M.M.), 2021. 600 s.
15. *Ekonomichna entsyklopediia : u 3 t. / redkol. : S. V. Mochernyi (vidp. red.) ta in. K. : VTs «Akademii», 2002. T. 3. 952 s.*
16. Zavorodnia O. O. Funktsii innovatsii ta makroekonomichni eksternalii innovatsiinoi dynamiky. *Ekonomichnyi visnyk*. 2015. № 3. S. 31–42.
17. Dubov D. V., Ozhevan O. A., Hnatiuk S. L. Informatsiine suspilstvo v Ukraini: hlobalni vyklyky ta natsionalni mozhlyvosti : analit. dop. K. : NISD, 2010. 64 s.
18. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku tsyfrovoi ekonomiky ta suspilstva Ukrainy na 2018-2020 roky ta zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo yii realizatsii : postanova KMU vid 17 sichnia 2018 r. № 67-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>
19. *Ekonomika znan ta yii perspektyvy dlia Ukrainy : nauk. dop. / za nauk. red. V. M. Heitsia ta in. K. : In-t ekon. ta prohnoz., 2005. 168 s.*
20. Barbrook R. The Hi-Tech Gift Economy. *First Monday*. 1998. No 3(12). DOI: <https://doi.org/10.5210/fm.v3i12.631>
21. Davenport T., Beck J. The Attention Economy : Understanding the New Currency of Business. Cambridge : MA: Harvard Business School Press, 2001.
22. van der Maesen L. J. G. Actual politics and the need of conceptual clarity. *The International Journal of Social Quality*. 2019. V. 9. Iss. 2. DOI: <https://doi.org/10.3167/IJSQ.2019.090201>

PARADIGM SHIFTS IN ECONOMIC SYSTEMS: FROM QUANTITATIVE INDICATORS TO THE FUNCTIONAL OF QUALITY

Tetiana M. Stepura

Dr. Sc. (Economics), Professor,
Department of Business Economy and Investment,
Lviv Polytechnic National University

The paper substantiates the conceptual transition from traditional quantitative measures to the latest qualitative mechanisms for the development of the modern economic system. Based on the analysis of the evolution of the category of “quality” in philosophical and economic thought, the essence of the synthetic qualitative approach is revealed, which serves as a methodological foundation for the formation of the concept of qualitative economics. It is proved that the basis of modern paradigm shifts lies in the functional of quality, which determines the principles of operation of the theoretical and reference model of the new economic system. Key modernization changes in economic mechanisms are identified – from resource provision and production methods to the transformation of the institution of property and the emergence of new elites (intellectuals), which indicates the beginning of a “qualitative revolution”. Special attention is paid to the integration of values, social capital, and trust into the structure of economic development. The author presents the logic of the qualitatization of the economy and outlines its fundamental features: human-centeredness, intellectualization, and adherence to the principles of sustainable development.

Keywords: quality, qualitatization of economy, qualitative economics, synthetic qualitative approach, economic development, sustainable development.

JEL Classification: O1, P4, L15

Дата надходження статті: 28.09.2025

Дата прийняття статті: 30.10.2025

Дата публікації статті: 28.11.2025